

NAPLÓ

Bányászok gitárja

GRECSÓ KRISZTIÁN

Szerzőnk az Élet és Irodalom munkatársa

Szürke volt az ég, mintha elhamvasztották volna Istent, és különben is szomorú volt a vasárnap, ahogy illik. Újlipótban ilyenkor szokás kiszállni az életből, szigorúan vasárnap délután, és nekem is megfordult a fejemben, ha nem lennék boldog, hanem éppen ellenkezőleg, szomorú lennék és boldogtalan, most elérkezettnek látnám az időt a mélységes és gyógyíthatatlan depresszióra. Éppen nem esett, kaptunk tíz langyos percet, hogy átsétáljunk a kertés művelődési házba. Ahogy beléptünk, újra rákezde. Hetek óta esett, már minden síkos volt, nyálkás az anyagok bőre, gomba nőtt a házak falában, moha és sár fedte az utcát; csak a Pannónia általános dacos kapuja ragyogott a Tutaj utca felől, rajta a szigorú regula: „Fiúk bejárata”. Hangszerekkel jöttünk, meg versekkel, álságos alázatossággal nyitottunk be a művészbejárón, vártuk, hogy foglalkozzanak velünk, kurjant-

sanak ránk, pillogtunk, mint a gyerek, aki ijedőst játszik, és tudja, a fájós térdű nagyapa ott lapul a fotel mögött. A kollegina lelkes volt és rémült. Szomorú vasárnap délután volt, két óra, aki ilyenkor nem a kést élezi, hogy hosszában felhasítsa az ereit, az éppen a rántott húsert nyúl, a feleségére nevet, és iszik még egy korty fújtós szilvapálinkát. En is arra vágytam, bárcsak rántott húsert nyúlhatnék, nem voltam éhes, csak otthon akartam lenni, otthon és vasárnapi családban, nem gitárral a hátamon és versekkel a hónom alatt. Uborkasaláta-illatot éreztem a folyosón, de csak az élet vagy az élet helyettese tréfálkozott velem, odakint, mondom, vigasztalhatatlanul zuhogott, és bent... Bent tökéletes volt a nyugalom. Egyetlen néző sem fészkelődött, vakaródzott, csörgött-zörgött a teremben, nem zavarta kíváncsi szem a belső sétat, a lelki kanosszát. A vasárnapi publikum hagyott minket levegőhöz jutni. Várjunk, mondta a kollegina, hátha. Talán betéved valaki. En meg bólintottam, mert várni és cipekedni nagyon szeretek, mi is lenne, ha ezeket nem szeretném. Belőlük áll az életem.

Ebben a reménytelen és önmagán is kacagó, lemorzsolts vasárnapban, a lebegő nihilben láttam

meg. A gitárt. Az úgynevezett rock-múzeum tágas termeiben vizitáltam, és ott pihent a falon. Ronda darab volt, ormótlan és buta, láttam, hogy ügyetlen kéz faraghatta, tömpe ujjak, remegő kéz. És igen, a felirat szerint borsodi bányászok készítették maguknak a munkásszállón – még a hatvanas évek elején. Soha efféle instrumentumot valójában nem láttam, csak egy fekete-fehér képük volt, Bródy állt rajta, úgy képzelem, és volt a kezében egy gyönyörű test. Egy karsú nyakú, simogatni való csoda, amit ha megérintett, megszólalt a szabadság. És a bányászok értették, érezték ezt. Ezért a tizenkét órás pokoli műszak után nem a kocsmába mentek, hogy megigyanak egy savanyú és langyos Kőbányait, hanem elővették a rongyosra nézegetett képet, és álmodoztak. Hogy egyszer talán ők is repülhetnek a dallal, ők is belekiabálhatják a szénporos életükbe, hogy nyílik még a sárga rózsa. Addig álmodoztak róla, addig hergelték egymást, míg nekiláttak képről gitárt csinálni, kifaragták a testet és szemre megcsinálták a bundozást is. Bródy Tini biztatón nézett rájuk, és ők addig tapogatták, szerették azt a csúnya testet, amíg valami hamis illúzió és még hamisabb nótá el nem szabadult belőle.

TETTAMANTI BÉLA RAJZA

Ott álltam a szomorú vasárnapban, és mosolyogtam, mert tudtam, hogy van remény. Történet itt bármi, amíg efféle akarat és vágy van az emberekben, addig hiába illegeti magát a nyomor, meg a diktatúra, amíg valaki minden erőn felül, a föld mélyéből feljőve is dalolni szeretne. Leragad a szeme, remeg a keze, de gitározik, mert nem lehet megállítani a képzeletet, a zengést, a repülést, a dalt. Megsimogattam én is a csúnya testet, és azt képzeltem, vagy reméltem inkább, hogy az ózdi romtelepen most is akad apuka, aki bádogból vagy bútorlapból tákolja a gyereke és a saját álmát. Vagy ha más nincs, zsírpapírt rak a korpás

fésűre, és azon zizegi el, hogy azt mondtad, hogy ez az élet. És nem halunk meg. Az ember soha el nem téved.

Visszamentünk a terembe, a boci szemű Kollárlaci lepakoltatta a hangosítást, hogy magunkban tudjunk zengen. A bányászokra gondoltam, hogy vajon élnek-e még. A bányászok, mint a mosónők. A terem közben csöndesen tele lett, kicsi terem, és mi énekelünk, a bányászok meg hallgattak minket, vagy az is lehet, hogy mi voltunk a bányászok: dacos, kerges szívű, konok férfiak, akik akkor is itt akarnak élni, ha már nincs rá ok, és akkor is szeretni akarják ezt az ittet, ha már nincs miért.

DÉJÀ VU

Mozdíthatatlan?

ACZÉL ENDRE

Orbán Viktor leválthatatlansága hovatovább közhely: nem csak a közbeszédben, a politológiában is. Szó, mi szó, ahhoz, hogy távozzék a miniszterelnöki székből, a Fidesz kétharmados parlamenti többségével a háttérben semmi esély sincsen. Ahhoz az kellene, hogy az első etapban a saját pártja szabaduljon meg tőle. A horizonton azonban ilyesmi ugyancsak nem sejlik fel.

Mindazonáltal megvallom, nem hiszek a leválthatatlanságban. Javasolom tehát azoknak, akik – olykor vallásos hittel – hisznek az ilyesmi, nézzenek vissza egy kicsit a 20. század közepéjének magyar történelmébe. Ott beleütköznek Rákosi Mátyás nevébe. A Magyar Dolgozók Pártjának

(MDP) főtitkára egy évtizeden át leválthatatlannak tűnt. Pozíciója ugyan 1953 júniusa és 1954 vége között gyöngült ugyan, de 1956 nyaráig egy percre sem merült föl, hogy kiakolbólítsák abból a tiszt-ségből, amelyet viselt, s ahonnan minden szálát a kezében tarthattott.

Nem akarnék ugyan történelmietlen párhuzamokba bocsátkozni, de e tekintetben – mármint a „minden szál egy kézben” tekintetében – nagyfokú a rokonság az egykori kommunista vezető (inkább diktátor) és a mai miniszterelnök között.

De van más is. A káderpolitika. A mából visszanezve kifejezetten érdekesnek találom, hogy, ha a „helyzet” úgy kívánta, Rákosi épp oly szenttelenül szabadult meg a régi harcostársaktól, ahogyan Orbán tette. Magában a Fideszben (hatalmon kívül és hatalmon belül) legalább annyi tisztogatás és lefokozás volt, mint amennyi az MDP-ben. (Azzal a nem jelentéktelen különbséggel persze, hogy a Rákosi-diktatúra 1951-ig leg-

szívesebben a börtönt és a bitót választotta „megoldás” gyanánt, míg Orbán a politikai száműzetés módszerével élt, élhetett csak.) Rákosi előbb a régi szocdem bajtársaktól, aztán a Kádár-féle honi kommunistáktól szabadult meg, majd 1953, de különösen Nagy Imre kiszorítása után már a hajdani bizalmi körből is csak Gerő Ernő maradt meg mellette. A régiek helyett jöttek az addig alig ismert, de már egy ideje funkcióban levő újak: Ács, Vég, Kristóf, Hidas, Kovács István, Földvári, Szalai Béla és különösen Hegedüs András, akiből a főtitkár Nagy után miniszterelnököt csinált. Bár ezek közül senki se maradt sokáig a Politikai Bizottságban vagy a Titkárságban, mert Rákosi szeszélye ide-oda tologatta őket.

1953 júniusáig a magyar nép csak azt tudta, hogy létezik egy „négyesfogat” – Rákosi, Gerő, Farkas, Révai – s rajtuk kívül senki más. Aztán új neveket tanult, ha tanult. Ezt a „tanfolyamot” végeztük el mi is Orbánnal. Volt ugyebár rajta kívül (ha a 20 éve kivált „fordoristákat” nem számítjuk) Kövér, Áder, Deutsch, Pokorni majd Navracsics, de Orbán idővel másokba szeretett bele. Felbukkant Kósa, Rogán, Lázár, Sziijártó, Budai, Papcsák, de olyan nevek is, mint Schmitt Pál vagy Pelczné Gáll Ildi-

kó. Ha ma végignézzük a terepen, a „nehézsúlyú” (-nak hitt), olykor morgoló figurák, mint Kövér, Áder, Pokorni, Navracsics – ellentétben Lázárral, Rogánnal, Sziijártóval és néhány más, új kedvencel – nincsenek döntési helyzetben. A parlamenti elnöki, az államfői, a polgármesteri, a brüsszeli biztosi szék nem olyan, ahonnan Orbán ügyleteibe bele lehetne szólni.

Mínthogy a Fideszben az Orbán Viktor iránti lojalitás az utóbbi pár évben minden más szabályt felül-

”Történeket csodák, föltéve, hogy van külső nyomás

írt, a „fiatal farkasok” azzal tündökölnének, hogy ha kell, keményebbnek, eltökéltebbnek, szúrósabbnak látszanak, mint maga a főnök. Ezrével vannak ma Magyarországon olyanok, akik „kisakkozták”, hogy ha már egyszer Orbán túlhatalmi helyzetben van, akkor a hozzá való feltétlen alkalmazkodás, kiszolgálás nélkül egy lépéssel sem lehet előre jutni a karrier lépcsőfokain. Legfeljebb hátra.

A magyar funkcionáriusokat 1954 vége és 1956 nyara között ugyanez az érzület vezérelte. Fáj-

dalom, de közénk tartozott az épp hogy rehabilitált Kádár János is. Ma is létező híveinek, csodálóinak nem ajánlom olvasásra Rákosihoz intézett 1954. novemberi levelét, mely egy hűségnyilatkozattal ért fel. A már akkor is „sakkmester” Kádár, körülnézve a formailag még részben Nagy Imre által uralt magyar politikai tájképen, vissza akart emelkedni a politika csúcsaira, s ráértett – helyesen –, hogy ez Rákosi nélkül nem fog menni. Ebben a levélben úgy tett, mintha fogalma se lett volna róla, hogy őt nem az ÁVH, nem Farkas dugta börtönbe három évre, hanem épp maga Rákosi. Azzal „nyalt be” a főtitkárnak, hogy önnön hányattatásaiért a felelősséget teljes egészében az ÁVH-ra, ügyészekre, bírákra tolt, ráadásul egy jó szava nem volt Nagy Imréről. Legfeljebb egy-két sunyi módon kételkedő.

Kádár is leválthatatlannak gondolta akkor Rákosit, s lám, a „Borzasnak” becézett főember karrierje kevesebb mint két év múltán véget is ért. Nem tudta, hogyan számoljon el a múltjával; hibát hibára halmozott. Miként 1954 vége felé Nagy Imrétől, 56 tavaszán-nyarán tőle is elfordult a saját – opportunistá – központi vezetősége. Történeket előre nem látható csodák, föltéve, hogy van „külső nyomás”.